

Събиране на доказателства - Естония

СЪДЪРЖАНИЕ

- 1 Тежест на доказване
  - 1.1 Какви са правилата във връзка с тежестта на доказване?
  - 1.2 Съществуват ли правила, които освобождават някои факти от необходимостта да бъдат доказвани? В кои случаи? Възможно ли е да се обори определена правна презумпция чрез представяне на доказателства?
  - 1.3 До каква степен съдът трябва да е убеден в даден факт, за да го използва за обосноваване на решението си?
- 2 Събиране на доказателства
  - 2.1 За събирането на доказателства винаги ли е необходимо искане от страна по делото или в някои случаи съдията може да събере доказателства по собствена инициатива?
  - 2.2 Какво следва, след като събирането на доказателства по искане на страна по делото бъде допуснато?
  - 2.3 В кои случаи съдът може да отхвърли искане на страна по делото за събиране на доказателства?
  - 2.4 Какви са различните видове доказателствени средства?
  - 2.5 Какви са начините за снемане на свидетелски показания и различават ли се те от средствата, използвани за снемане на експертни заключения? Какви са правилата във връзка с представянето на писмени доказателства и експертни заключения/становища на вещи лица?
  - 2.6 Има ли доказателствени средства, които се ползват с по-голяма доказателствена сила от други?
  - 2.7 За доказването на определени факти, задължително ли е използването на определени доказателствени средства?
  - 2.8 По закон свидетелите длъжни ли са да дадат показания?
  - 2.9 В кои случаи те могат да откажат да свидетелстват?
  - 2.10 Може ли лице, което откаже да свидетелства, да бъде санкционирано или принудено да даде показания?
  - 2.11 Има ли категории лица, от които не може да бъдат снети показания?
  - 2.12 Каква е ролята на съдията и страните при разпита на свидетел? При какви обстоятелства свидетел може да бъде разпитан чрез използването на видеоконферентна връзка или други технически средства?
- 3 Преценка на доказателствата
  - 3.1 Набавянето на доказателства по незаконосъобразен начин от страна по делото ограничава ли съда да ги вземе предвид при постановяването на решение?
  - 3.2 Показанията на страна по делото смятат ли се за доказателство?

1 Тежест на доказване

1.1 Какви са правилата във връзка с тежестта на доказване?

Доказателствената тежест е уредена в член 230 от Гражданския процесуален кодекс (*tsiviilkohtumenetluse seadustik*), който гласи, че всяка страна в исковото производство трябва да докаже фактите, на които се основават нейните искания и

възражения, освен ако законът не предвижда друго. Освен това, ако в закона не е посочено друго, страните могат да се споразумеят относно разпределение на доказателствената тежест, различно от това, което е предвидено в закона, както и да се споразумеят относно естеството на доказателствата за установяване на определени факти. Освен ако законът не предвижда друго, съдът може да събира служебно доказателства по брачни дела, по дела за произход, по спорове, свързани с интересите на деца, или по охранителни производства.

1.2 Съществуват ли правила, които освобождават някои факти от необходимостта да бъдат доказвани? В кои случаи? Възможно ли е да се обори определена правна презумпция чрез представяне на доказателства?

Факт, който съдът счита за общоизвестен, не трябва да се доказва. Факт, за който е достъпна надеждна информация от източници извън производството, може да бъде обявен за общоизвестен от съда. Освен това представен от страна довод относно даден факт не трябва да се доказва, ако насрещната страна признае факта. Признаването означава безусловно и изрично съгласие с фактическо твърдение, формулирано в писмено изявление, адресирано до съда, или изразено в съдебно заседание, където съгласието се записва в протокола. Признаването може да бъде оттеглено само със съгласието на насрещната страна или ако страната, оттегляща признаването, докаже, че твърдението относно наличието или липсата на този факт е невярно и че признаването е било в резултат на неправилно разбиране на този факт. В такива случаи фактът не се счита за признат. Приема се, че е налице признаване на факта, ако насрещната страна не е оспорила изрично дадено твърдение относно фактически обстоятелства и намерението за оспорване на факта не става ясно от другите изявления на страната.

1.3 До каква степен съдът трябва да е убеден в даден факт, за да го използва за обосноваване на решението си?

Съдът преценява всички доказателства в съответствие със закона всестранно, задълбочено и обективно, и решава по вътрешно убеждение дали представения от участника в производството довод е доказан, като наред с другите фактори взема предвид всички споразумения между страните относно предоставянето на доказателства.

2 Събиране на доказателства

2.1 За събирането на доказателства винаги ли е необходимо искане от страна по делото или в някои случаи съдията може да събере доказателства по собствена инициатива?

Въпреки че член 236, параграф 2 от Гражданския процесуален кодекс гласи, че по принцип страните следва да поискат от съда събиране на доказателствата, член 230, параграф 3 от Гражданския процесуален кодекс предвижда случаи, при които съдът може да постанови събиране на доказателства служебно. По-специално, освен ако законът не предвижда друго, съдът може да постанови събиране на доказателства служебно по брачни дела, по дела за произход, по спорове, свързани с интересите на деца, или по охранителни производства.

2.2 Какво следва, след като събирането на доказателства по искане на страна по делото бъде допуснато?

Ако с цел да се оценят доказателствата, се изисква събирането на допълнителни доказателства, съдът организира това чрез постановяване на определение, което се съобщава на участниците в производството. Ако трябва да бъдат събрани доказателства извън териториалната компетентност на съда, в който се провежда производството по делото, последният може да отправи писмено искане до съда, в рамките на чиято териториална компетентност могат да бъдат събрани доказателствата, да постанови определение за извършване на процесуални действия. Освен това доказателства могат да бъдат събрани извън Естония.

След като се постанови определение, доказателствата се събират в съответствие с разпоредбите в глави от 27 до 32 от Гражданския процесуален кодекс, уреждащи събирането на доказателства в зависимост от вида на доказателствата.

2.3 В кои случаи съдът може да отхвърли искане на страна по делото за събиране на доказателства?

Съдът може да отхвърли искане за събиране на доказателства, ако:

1. доказателствата не са от значение за делото (преди всичко, ако съответният факт не трябва да бъде доказан или ако съдът счете, че вече са били представени достатъчно доказателства в подкрепа на факта);
2. съгласно закона или въз основа на споразумение между страните даден факт трябва да бъде доказан с определен вид доказателства или с доказателства в определена форма, но се изисква събирането на друг вид доказателства или доказателства в друга форма.
3. доказателството не може да бъде получено, преди всичко ако данните за свидетеля или местоположението на документа са неизвестни или ако значението на доказателствата не е пропорционално на времето, необходимо за тяхното събиране, или на всякакви свързани с това трудности;

4. искането за събиране на доказателствата е подадено със закъснение;
5. необходимостта да се събират доказателства не е обоснована;
6. участникът в производството, който прави искане за събиране на доказателства, не е извършил авансово плащане, изискано от съда за покриване на разходите за събиране на доказателствата.

2.4 Какви са различните видове доказателствени средства?

Съгласно член 229, параграф 1 от Гражданския процесуален кодекс доказателство в рамките на гражданско дело представлява всяка информация, която е в предвидена от закона процесуална форма и въз основа на която съдът, съгласно предвидената от закона процедура, установява наличието или липсата на факти, на които се основават исканията и възраженията на страните, както и други факти от значение за правилното решаване на делото.

Съгласно параграф 2, доказателства могат да бъдат свидетелски показания, показания, дадени под клетва от участници в производството, доказателствени документи, веществени доказателства или експертни заключения. По охранителни и смесени производства, съдът може да счете, че други доказателствени средства, включително свидетелски показания на участник в производството, които не са дадени под клетва, са достатъчни за доказване на фактите.

2.5 Какви са начините за снемане на свидетелски показания и различават ли се те от средствата, използвани за снемане на експертни заключения? Какви са правилата във връзка с представянето на писмени доказателства и експертни заключения/становища на вещи лица?

1) Свидетелски показания

Съгласно член 251, параграф 1 от Гражданския процесуален кодекс всяко лице, което може да е запознато с факти, имащи отношение към дадено дело, може да бъде изслушано като свидетел, освен ако лицето не е участник в производството или представител на участник в производството по делото. Свидетелите трябва да представят информация относно факти, които са възприели пряко. Лице, призовано като свидетел, трябва да се яви в съда и даде правдиви показания пред съда по отношение на факти, които са му лично известни. Вместо да присъстват на изслушването, от свидетелите може да бъде поискано да дадат писмени показания, ако явяването пред съда би било прекомерна тежест за даден свидетел и, предвид съдържанието на въпросите и личностните характеристики на свидетеля, съдът счита, че даването на писмени показания е достатъчно за предоставяне на доказателство. Алтернативно, съдът може да използва протокола от съдебното заседание в друго съдебно производство, ако е ясно, че това опростява производството и може да се предположи, че съдът е в състояние да извърши оценка на протокола в необходимата степен, без да задава пряко въпроси на свидетеля.

Всеки свидетел се разпитва отделно и свидетелите, които не са били разпитани, нямат право да присъстват в съдебната зала по време на заседанието по делото. Ако съдът има основание да смята, че даден свидетел се страхува или има някаква друга причина да не говори истината пред съда в присъствието на участник в производството, или ако участник в производството насочва показанията на свидетел чрез намеса или по някакъв друг начин, съдът може да изведе лицето от съдебната зала до приключване на разпита на свидетеля. При тези случаи свидетелските показания се прочитат на участника в производството след връщането на лицето и той има право да разпита свидетеля. Ако показанията на свидетеля са противоречиви, съдът може да изслуша свидетеля и да го разпита няколко пъти в рамките на едно съдебно заседание.

При писмени показания участниците в производството имат правото да отправят чрез съда въпроси до свидетелите в писмен вид. Съдът определя на кои въпроси трябва да отговори свидетелят. Ако е необходимо, съдът може да призове свидетел в съдебно заседание, за да даде устни показания.

Ако лицето не е в състояние да се яви в съда поради заболяване, напреднала възраст или инвалидност, или поради всякаква друга основателна причина, или ако това е необходимо поради друга причина, съдът може да посети свидетеля, за да вземе неговите показания.

Съдът разглежда непосредствено доказателствата (член 243, параграф 1 от Гражданския процесуален кодекс). С цел да провери достоверността на свидетелските показания, съдът може да прибегне до различните методи, посочени в член 262, параграфи 1 и 8 от Гражданския процесуален кодекс, например съгласно параграф 1 съдът установява самоличността на свидетеля и неговата сфера на дейност, образование, местопребиваване, връзка с делото и взаимоотношения с участниците в производството. Преди свидетелят да даде свидетелски показания, съдът трябва да му обясни неговото задължение да казва истината и процедурата за отказ от даване на показания; съгласно параграф 8 съдът задава, ако е необходимо, допълнителни въпроси по време на целия разпит, с цел да се изяснят или да се допълнят показанията, или да се установи основата на това, което знае свидетелят.

2) Експертно заключение

Когато за изясняване на някои обстоятелствата по дадено дело са необходими специални експертни познания, съдът има правото да получи заключението на вещи лица по искане на участник в производството. С цел да се установи законът, който е в сила извън Република Естония, международното право или обичайното право, съдът може да поиска становището на вещо лице по правни въпроси, по искане на участник в производството или служебно. Разпоредбите относно изслушването на свидетелите се прилагат при изслушването на лица, които имат специални експертни познания, с цел да се докаже обстоятелство или събитие, за чието точно тълкуване се изискват специални експертни познания. Ако участник в производството е представил пред съда писмено заключение на лице със специални експертни познания и лицето не е изслушано като свидетел, тези заключения се разглеждат като доказателствени документи. Вместо да поиска експертна оценка, съдът може да използва експертното заключение, представено по нареждане на съд в рамките на друго съдебно производство, или експертно заключение, изготвено по искане на органа, провеждащ производство по наказателни дела или по дела за наказуеми простъпки, ако това опростява производството и ако се предполага, че съдът е в състояние да направи оценка на експертното заключение в необходимата степен, без да се организира нова експертна оценка. В такива случаи на вещото лице могат да бъдат зададени допълнителни въпроси или то може да бъде призовано в съда за разпит.

Експертна оценка се извършва от съдебномедицински експерт или друго квалифицирано лице, работещо в държавна съдебномедицинска институция, от лицензирано вещо лице или от друго назначено от съда лице, което има специални експертни познания. Съдът може да назначи дадено лице за вещо лице, ако то има познанията и опита, необходими за изготвяне на заключение. Ако вече е назначено лицензирано вещо лице за изготвяне на експертна оценка, други вещи лица се назначават единствено ако за това има основателни причини. Ако страните се споразумеят по отношение на вещото лице, съдът може да назначи лицето като вещо лице, ако то е в състояние да действа в качеството си на вещо лице съгласно закона.

Участник в производството има правото да задава въпроси на вещото лице чрез съда. Съдът определя за кои въпроси се изисква експертно заключение. Съдът трябва да изложи мотивите си във всички случаи, когато отхвърля искания за експертно заключение по дадени въпроси. Вещите лица трябва да представят експертните си заключения пред съда в писмен вид, освен ако съдът не разпорежи да ги представят устно или, със съгласието на вещото лице, в друга форма. Всяко експертно заключение следва да съдържа подробно описание на всички проведени изследвания, направените заключения в резултат на тези изследвания и мотивирани отговори на въпросите на съда.

Вещите лица трябва да представят коректно и мотивирано заключение по зададените им въпроси. За да предостави експертно заключение, всяко вещо лице може да разгледа всички необходими материали по делото, да участва в разглеждането на доказателствата в съда и да поиска референтни материали и допълнителна информация от съда.

Експертното заключение се дава в съдебно заседание. Ако експертното заключение не е представено в писмен вид или във формат, който може да бъде възпроизведен в писмен вид, вещото лице представя заключението си в съдебно заседание. Съдът може да призове вещо лице, което е представило експертното си заключение в писмен вид или във формат, който може да бъде възпроизведен в писмен вид, да се яви в съдебно заседание, за да бъде разпитано. Съдът може също така да призове вещо лице, което е представило експертно заключение в съдебно заседание, ако една от страните направи искане за това.

След разглеждане на експертното заключение участниците в производството могат да зададат въпроси на вещото лице в съдебно заседание за пояснения по заключението, при условие че вещото лице е било призовано в съда. Също така въпросите могат да бъдат отправени предварително до съда и след това препратени от него на вещото лице. Съдът изключва въпроси, които са неотнормирани или са извън компетентността на вещото лице.

Разпоредбите относно изслушването на свидетели се прилагат и за изслушването на вещи лица.

3) Писмени доказателства

Доказателствените документи са под формата на писмени документи или каквито и да било други документи, или подобни носители на данни, създадени чрез фотографски, видео, аудио, електронен или друг вид запис на данни, съдържат информация относно факти от значение за решаване на дадено дело и могат да бъдат представени по време на съдебно заседание във форма, годна да бъде обективно възприета.

Официална и лична кореспонденция, решения по други дела и становищата на всички лица със специални експертни познания, внесени в съда от участници в производството, се считат за документи.

Всички представени писмени документи следва да бъдат оригинали или преписи. Ако участници в производството представят оригинални документи заедно с препис, съдът може да върне оригиналните документи и да включи в досието копие от преписа, заверено от съдия. По искане на лицата, представили писмените документи, оригиналните документи, включени в досието, могат да бъдат върнати след влизането в сила на решението на съда и приключване на производството. Преписът се пази в досието. Съдът може да определи краен срок за разглеждане на представените документи, след който съдът трябва да върне документите. В такива случаи преписът на документа трябва да се пази в досието. Ако документът е бил представен под формата на препис, съдът има правото да поиска да бъде представен оригиналът на документа или да бъдат обосновани обстоятелствата, които възпрепятстват представянето на оригиналния документ. Ако исканията на съда не са спазени, той се произнася относно доказателствената стойност на преписа на документа.

2.6 Има ли доказателствени средства, които се ползват с по-голяма доказателствена сила от други?

При граждански производства се прилага общото правило за свободна оценка на доказателствата, но по споразумение между съответните страни могат да се прилагат и ограничения. По специално член 232, параграф 2 от Гражданския процесуален кодекс гласи, че няма доказателство, което да има предварително определена тежест за съда, освен ако между страните не е договорено друго. По този начин страните могат да се споразумеят да придадат решаваща тежест на определени доказателства.

2.7 За доказването на определени факти, задължително ли е използването на определени доказателствени средства?

Да. Тези случаи се уреждат от закона или от споразумение между страните, съгласно което определен факт може да бъде доказан единствено с определен вид доказателства или с доказателства в определена форма.

2.8 По закон свидетелите длъжни ли са да дадат показания?

Да. Съгласно член 254 от Гражданския процесуален кодекс, от лице, което е призовано като свидетел, се изисква да се яви в съда и да даде правдиви показания пред съда по отношение на факти, които са му лично известни.

2.9 В кои случаи те могат да откажат да свидетелстват?

Следните лица имат правото да откажат да дадат показания като свидетели:

1. възходящите или низходящите на ищеца или ответника;
2. сестра, доведена сестра, брат или доведен брат на ищеца или ответника, или лице, което е или което е било в брак със сестра, доведена сестра, брат или доведен брат на ищеца или ответника;
3. доведен родител или приеман родител, или доведено дете или приемно дете на ищеца или ответника;
4. осиновител или осиновено дете на ищеца или ответника;
5. съпруг или съжител на съпружески начала на ищеца или ответника, както и родителите на съпруг или съжител на съпружески начала дори след приключване на брака или съжителството.

Свидетел може да откаже да даде свидетелски показания, ако те могат да уличат него или упоменато по-горе лице в извършване на престъпление или наказуема простъпка.

Свидетел има правото да откаже да даде показания относно всички факти, по отношение на които се прилага Законът за държавните тайни и класифицираната информация на чужди държави (*riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadus*).

Всяко лице, което обработва информация за целите на журналистическа дейност, има правото да откаже да даде показания относно факти, които биха направили възможно да се идентифицира лицето, предоставило информацията.

Независимо от посоченото по-горе, свидетел няма право да откаже да даде свидетелски показания относно:

1. изпълнението и съдържанието на дадена сделка, във връзка с която той е бил свидетел;
2. раждането или смъртта на член от семейството;
3. факт, свързан с имуществени отношения съгласно семейното право;
4. акт, свързан със спорно правоотношение, който свидетелят е извършил сам като праводател или представител на страна.

2.10 Може ли лице, което откаже да свидетелства, да бъде санкционирано или принудено да даде показания?

Да. Ако свидетел откаже да даде показания без основателни причини за това, съдът може да му наложи глоба или да задържи свидетеля за срок до 14 дни. Свидетелят следва да бъде освободен незабавно, ако даде показания или ако приключи изслушването по въпроса, или ако вече няма нужда от това свидетелят да бъде изслушан.

Освен това свидетелят поема процесуалните разходи, породени от неговия или нейния отказ да даде показания без основателни причини.

2.11 Има ли категории лица, от които не може да бъдат снети показания?

В член 256 от Гражданския процесуален кодекс се определя на кои лица не е позволено да бъдат разпитвани като свидетели. По специално свещениците в религиозни сдружения, регистрирани в Естония, или техните помощници не могат да бъдат разпитвани по отношение на обстоятелства, които са им доверени в контекста на духовните грижи. Посочените по-долу лица не трябва да бъдат разпитвани като свидетели без разрешението на лицето, в чийто интерес се налага задължението за запазване на поверителност:

1. представители по граждански или административни дела, адвокати по наказателни дела или такива за наказуеми простъпки и нотариуси по отношение на факти, които са им станали известни при изпълнение на професионалните им задължения;
2. лекари, фармацевти или други предоставящи здравни услуги лица по отношение на факти, които пациентите са споделили с тях, включително факти, свързани с произход, изкуствено осеменяване, със семейството или здравето на лицето;
3. други лица, които поради своето занятие или професионални или икономически дейности са получили поверителна информация, която съгласно закона нямат право да разкриват.

Професионалният помощен персонал на упоменатите по-горе лица също не може да бъде разпитван без разрешението на лицето, в чийто интерес се налага задължението за запазване на поверителност.

2.12 Каква е ролята на съдията и страните при разпита на свидетел? При какви обстоятелства свидетел може да бъде разпитан чрез използването на видеоконферентна връзка или други технически средства?

Член 262 от Гражданския процесуален кодекс определя процедурата за изслушване на свидетели. Изслушването на даден свидетел започва с обяснение от съда на предмета на изслушването на свидетеля и призоваване на свидетеля да разкрие всичко, което знае относно предмета на изслушването. След това участниците в производството имат право да отправят въпроси до свидетеля чрез съда. С позволенията на съда участниците в производството могат също така да отправят въпросите си директно.

Съдът изключва всички подвеждащи въпроси и въпроси, които не са свързани с делото, както и всички въпроси, зададени с цел да се разкрият нови факти, които не са били представени преди, и повтарящи се въпроси. Ако е необходимо, съдът има правото да зададе допълнителни въпроси по всички теми по време на разпита, с цел да се изяснят или да се допълнят свидетелските показания, или да се установи основата на това, което знае свидетелят.

Съгласно член 350 от Гражданския процесуален кодекс съдът може да организира заседание под формата на процесуална конференция, така че участниците в производството или техен представител, или съветник да имат възможността да бъдат на друго място по време на съдебното заседание и да извършват процесуалните действия в реално време на това място. Свидетел или вещо лице, намиращи се на друго място, също могат да бъдат изслушани, а участник в производството, който се намира на друго място, може да зададе въпросите си в рамките на съдебно заседание, проведено под формата на процесуална конференция.

При съдебно заседание, организирано под формата на процесуална конференция, правото на всеки участник в производството да подава молби и заявления, както и да излага становища относно молбите и заявленията на други участници трябва да се гарантира по технически сигурен начин, а условията за провеждане на съдебното заседание по отношение на предаването на изображения и звук в реално време от участници в производството, които не присъстват в помещенията на съда, към съда и обратно, трябва да бъдат технически сигурни. Със съгласието на страните и свидетеля, а при охранителните производства – със съгласието единствено на свидетеля, той може да бъде изслушан по телефона, в рамките на процесуална конференция. Министърът на правосъдието може да установи специфични технически изисквания за провеждането на съдебно заседание под формата на процесуална конференция.

3 Преценка на доказателствата

3.1 Набавянето на доказателства по незаконосъобразен начин от страна по делото ограничава ли съда да ги вземе предвид при постановяването на решение?

Съгласно член 238, параграф 3, точка 1 от Гражданския процесуален кодекс съдът може да откаже да приеме доказателства и да върне доказателства, ако доказателствата са придобити чрез престъпление или нарушение на основно право.

3.2 Показанията на страна по делото смятат ли се за доказателство?

Съгласно член 267 от Гражданския процесуален кодекс страна, която не е била в състояние да докаже чрез никакви други доказателства факт, който трябва да бъде доказан от нея, или която не е представила никакви други доказателства, има правото да поиска насрещната страна или трета страна да бъде изслушана под клетва, за да бъде доказан този факт. В случай че става въпрос за юридическо лице, негов представител може да бъде изслушан под клетва.

Съдът може също така да изслуша под клетва страна, от която се изисква да представи доказателства относно оспорван факт, ако една от страните го изисква, а другата страна се съгласява.

Независимо от исканията на страните и разпределението на тежестта на доказване съдът може служебно да реши да изслуша под клетва едната или и двете страни, ако въз основа на по-ранно производство и на представените и събраните доказателства съдът не е в състояние да формира становището си относно истинността на заявения факт, който трябва да се докаже. Съдът също така може служебно да реши да изслуша някоя страна под клетва без съгласието на насрещната страна, ако страната от която се иска да представи доказателство, иска да даде показания под клетва.

При опростени производства и при охранителни производства съдът може също така да реши, че свидетелските показания от даден участник в производството, които не са дадени под клетва в рамките на производство, са достатъчни, за да се докаже даден факт, освен ако от уредбата на съответния тип охранително производство не следва, че единствено свидетелски показания, които са дадени под клетва от участниците в производството, са допустими. В исковото производство решението на съда не може да основава на обяснения, които не са дадени под клетва от някоя от страните.

Версията на националния език на тази страница се поддържа от съответното звено за контакт към Европейската съдебна мрежа. Преводите са направени от Европейската комисия. Възможно е евентуални промени, въведени в оригинала от компетентните национални органи, все още да не са отразени в преводите. Нито ЕСМ, нито Европейската комисия поемат каквато и да е отговорност по отношение на информацията или данните, които се съдържат или са споменати в този документ. Моля, посетете рубриката „Правна информация“, за да видите правилата за авторските права за държавата-членка, отговорна за тази страница.

Последна актуализация: 07/01/2021